

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ОРГАНІЧНОГО СЕКТОРА В УКРАЇНІ

О. А. Горобченко, кандидат економічних наук
Миколаївський національний аграрний університет

Сільське господарство України займає передові позиції серед інших секторів економіки. Динаміка останніх років свідчить, що агропромисловий комплекс дійсно має всі перспективи стати локомотивом української економіки. У 2014 р. третина валютних надходжень від експорту була отримана від реалізації сільськогосподарської продукції за кордон.

Безперечно, Україна, як виробник сільськогосподарської продукції, має значний потенціал. У той же час, на фоні загального зростання аграрного сектору, особливу увагу на себе привертає виробництво органічної сільгосппродукції, яка за останні роки демонструє вражаючі показники як збільшення виробленої продукції, так і обсягу залучених до такого виробництва земель. Так, площа сертифікованих сільгоспугідь в Україні, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції, складає вже понад 300 тисяч гектарів, а наша держава займає почесне 20 місце світових країн-лідерів органічного руху. Частка сертифікованих органічних площ у загальній площі сільськогосподарських угідь України складає близько 0,9%. При цьому Україна займає перше місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічної ріллі, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур [1].

За 2000-2007 роки в Україні почав стрімко розвиватися сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів і вже у 2007 році він склав 500 тис. євро, в 2008 році – 600 тис. євро, у 2009 – 1,2 млн євро, у 2010 – 2,4 млн євро, у 2011 р. цей показник зріс до 5,1 млн євро, у 2012 році – до 7,9 млн євро, у 2013 р. – до 12,2 млн євро, а у 2014 р. – до 14,5 млн євро. Щорічне зростання внутрішнього ринку органічної продукції знаходиться на рівні 60-100% [2].

В останні роки спостерігається тенденція активного наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією за рахунок налагодження власної переробки органічної сировини. Зокрема, це крупи, соки, сиропи, повидло, мед, м'ясні та молочні вироби.

Офіційні статистичні огляди ІФОАМ підтверджують, що якщо на початок 2007 р. в Україні було зареєстровано 92 господарства, які отримали статус «органічного», то в 2014 р. нараховувалось вже 182

сертифікованих органічних господарства, а загальна площа сертифікованих органічних сільгоспземель склала 400 764 га [2].

Більшість українських органічних господарств розташовані на півдні країни (Одеська, Херсонська, Миколаївська області), у західній Україні (Чернівецька, Львівська, Тернопільська, Волинська області), а також у центрі (Житомирська, Полтавська, Вінницька області). Лідерами органічного виробництва в Україні є група аграрних компаній «ЕтноПродукт» (Чернігівська обл.), ПП «Галекс-Агро» (Житомирська обл.), «Органічне господарство «Махаріші» (Херсонська та Миколаївські обл.), ПП «Мельник» (Вінницька обл.), ТОВ «Чистий продукт-С» (Донецька обл.), ТОВ «Кварк», ПП «Акроекологія», ТОВ «Діамант» (Полтавська обл.), ТОВ «Органік Агро» (Тернопільська обл.), ТОВ «Чиста флора – Біо» (Івано-Франківська обл.), ТОВ «Агрофірма «Поле» (Черкаська обл.), ТОВ «Галс ЛТД» (Чернівецька обл.), ПП НСНФ «Соевий вік» (Кіровоградська обл.), ТОВ «Чистий продукт – С» (Донецька обл.), ТОВ «Сумифітофармація» (Сумська обл.), ТОВ «Дарлісад», ТОВ «Старий Порицьк» (Волинська обл.). Українські сертифіковані органічні господарства мають різний розмір – від кількох гектарів (як і в більшості країн Європи) до понад десяти тисяч гектарів ріллі [3].

За дослідженнями FiBL та IFOAM в Україні сертифіковано 15 груп різновидів органічних продуктів: зернові, бобові, олійні культури, овочі, кавуни, дині, гарбузи, фрукти, ягоди, виноград, ефіроолійні культури, м'ясо, молоко, гриби, горіхи і мед, перероблена продукція, тощо. До сертифікованих продуктів переробки включено: хлібобулочні вироби, крупи, пластівці, борошно, джеми, сиропи, соки, рослинні олії, консервовані овочі, тощо.

Ціни на аграрну продукцію, як звичайну, так і органічну, є досить нестабільними та коливаються залежно від врожаю та експортно-імпортних операцій. Нині через нестачу сировини і відсутність конкуренції органічні продукти продаються за дуже високою ціною. Висока ціна являється однією із основних причин, через яку більшість людей не мають можливості купувати органічні продукти. Споживачами цієї продукції є переважно люди з середнім та високим рівнем доходу. За думку українських експертів, потенційними споживачами органічної продукції в Україні є близько 5% населення великих міст, які готові платити за неї на 30-50% більше, ніж за звичайну продукцію [1, с. 154].

Якщо у країнах ЄС органічна продукція дорожча від звичайної на 20-30%, то в Україні на окремі види продукції перевищення ціни сягає 10 разів. Значну частку вартості органічної продукції складають

витрати на доставку до кінцевого споживача. При цьому органічні продукти мають обмежений термін зберігання, вимагають спеціальної переробки та транспортування. На високу ціну впливає також не насиченість ринку такою продукцією та довгі ланцюжки посередників. Крім того, у ціну закладається вартість сертифікації, інспекції та премія за вищу ризикованість виробництва. Але після збільшення кількості виробників органічного виробництва та розширення асортименту органічної сировини ця ціна нормалізується і буде не вищою, ніж на 10-30% за аналогічну традиційну [1, 4].

Інформування кінцевого споживача переважно проводять виробники та торговельні організації. Навіть за відсутності державної підтримки близько 40% споживачів розуміють, що таке органічна продукція і мають бажання її придбати. До них переважно належать жителі великих міст. Саме ця категорія споживачів активніше користується Інтернетом і тому більш поінформована.

Основними каналами збуту для органічних продуктів в Україні є спеціалізовані відділи супермаркетів і невеликих магазинів. Зважаючи на зростання попиту, збільшується кількість місць, де можна придбати натуральну й органічну продукцію. Всього в Україні існує близько 150 таких магазинів. Купити органічні продукти в нашій країні можна в мережах магазинів Органік Ера, Натур Бутік, Сільпо (FozzyGroup), Delight, Еко-Шик, Goodwine, Pareco, METRO, Чумацьких Шлях, МегаМаркет, Billa, Фуршет, GlossaryOrganicProducts та інші. Мережа, через яку поширюються органічні продукти, росте. Але більшість точок продажу знаходяться у великих містах – Києві, Львові, Івано-Франківську тощо. Частка сертифікованої органічної продукції в таких магазинах варіюється від 10% до максимум 50%. На полицях цих магазинів можна знайти українські органічні продукти від таких виробників: ТОВ «Фабрика бакалійних продуктів» ТМ Жменька (органічні крупи, борошно, цукор), ТОВ «Органік Оригінал» ТМ Екород (органічні крупи, борошно, кавуни, дині, олія соняшникова, мед), ТМ ЕтноПродукт (органічне молоко, кефір, сметана, м'ясо, мед), ТМ Пан Еко (органічні джеми, сиропи, соки, сухофрукти, м'ясні продукти зі свинини), ТОВ «Велс Органік» (органічні овочі), ТМ Царській садовник (органічні овочі), ТМ Хлібіо (хлібобулочні вироби), ТОВ «Продовольча компанія «Екопродукт» (органічні чаї ТМ «Карпатський чай»), ТОВ «Екохліб-плюс» (органічний хліб), Львівська кавова фабрика «Галка» (органічна кава), тощо. Широкого розповсюдження набули також он-лайн мережі, в яких споживач може отримати інформацію про продукти та зробити замовлення [3].

Виробники органічної продукції та їх організації є досить активними на ринку та в інформаційному просторі, формуючи попит на марковану продукцію: регулярно проводяться ярмарки, науково-практичні конференції, семінари, круглі столи з проблематики розвитку органічного виробництва, забезпечується участь у виставкових заходах, розміщується інформація у ЗМІ. Такі вітчизняні організації як Міжнародна Громадська Асоціація «БІОЛан Україна», Федерація органічного руху України, ТОВ «Органік стандарт», ТОВ «УКРАГРОФІН» є членами ІФОАМ, Всеукраїнська громадська організація «Жива планета» є асоційованим членом ІФОАМ.

Вже п'ять років поспіль Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) та Швейцарська програма сприяння імпорту (SIPPO) за фінансової підтримки Швейцарської Конфедерації сприяють активній участі української делегації у найбільшій спеціалізованій міжнародній виставці органічних продуктів – BioFach (далі – БіоФач). Вона відбувається щороку у м.Нюрнберг, Німеччина. У 2013 році БіоФач виповнилося 24 роки. Загалом у виставці взяли участь 2396 експонентів, її відвідали близько 41 500 відвідувачів (у 2012р.– 40 315) зі 129 країн світу. Експонентами, які представляли українську органічну продукцію, є: ПП «Галекс-Агро», ТОВ «Фабрика бакалейних продуктів» (ТМ Жменька), ТОВ «Органік Агро», ТОВ «Агрофірма «Поле», ТОВ «Дарліссад», ТОВ «Сумифітофармація», ТОВ «Чиста флора – Біо». Вони представляли органічні зернові культури, органічні крупи, органічні лікарські рослини та інгредієнти для чаю та зборів, органічні сушені та заморожені ягоди, органічні гриби.

У 2013 р. українські органічні харчові продукти експонували на виставці Біофач шість компаній на стенді Швейцарської програми сприяння імпорту (SIPPO): ТОВ «Агрофірма «Поле» (Черкаська обл., органічні зернові, бобові), ТОВ «Галс ЛТД» (Чернівецька обл., органічний березовий сік та мікси), ПП НСНФ «Соевий вік» (Кіровоградська обл., органічна соя), ТОВ «Чистий продукт – С» (Донецька обл., органічні фрукти, овочі, баштанні), ТОВ «Сумифітофармація» (Сумська обл., органічні лікарські трави) та ТОВ «Дарліссад» (Волинська обл., органічні ягоди). Більшість з них сертифіковані міжнародно акредитованими сертифікаційними органами – «Органік стандарт» (Україна) та ІМО (Швейцарія) відповідно до європейських стандартів органічного виробництва [3, 4].

Основними документами, які становлять інституційно-правову основу для повноцінного і ефективного розвитку органічного агровиробництва, є Закон України «Про виробництво та обіг

органічної сільськогосподарської продукції та сировини» (діє з січня 2014 р.), Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р. та Концепція державної Програми розвитку органічного виробництва в Україні. Окрім цього, в Державній цільовій Програмі розвитку села на період до 2015 р., що вже закінчив свою дію, було поставлено завдання довести обсяг частки органічної продукції у загальному обсязі валової продукції сільського господарства до 10%, чого, безумовно, досягнути не вдалося через відсутність підтримки галузі державою. Фахівці висловлюють сподівання, що з прийняттям Закону розвиток органічного сектору України активізується, поживиться та унеможливиться існування такого явища, як «псевдо-органік». До того ж у червні 2015р. вийшов з друку черговий Довідник стандартів Європейського Союзу щодо регулювання органічного виробництва та маркування органічних продуктів, до якого увійшли всі офіційні документи щодо функціонування органічного сектору економіки в ЄС, прийняті Єврокомісією протягом вересня 2013 р. – травня 2015 р. Адже, на жаль, в Україні поки що не розроблені відповідні підзаконні акти і вітчизняні виробники проходять процедуру органічної сертифікації свого виробництва за діючими міжнародними стандартами, частіше за все – це норми ЄС [2, 3].

Отже, незважаючи на те, що Україна має ряд проблем, які стримують повноцінний розвиток органічного виробництва, ця сфера економіки являється дуже перспективною. Удосконалення розвитку органічного сектору сприятиме покращенню економічного, соціального та екологічного стану в Україні, комплексному зміцненню сільської місцевості та поліпшенню здоров'я населення.

Література

1. Беляєва Н. В. Сучасний стан виробництва органічної продукції в Україні та світі. / Н. В. Беляєва // Всеукраїнський науково-виробничий журнал: Інноваційна економіка. — 2013. — № 1(39). — С. 151-155.
2. Органік в Україні. [Електронний ресурс] / Федерація органічного руху України. — Режим доступу: <http://organic.com.ua/>.
3. Органік стандарт [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.organicstandard.com.ua/>.
4. Світ органічного сільського господарства: статистика та тенденції 2013 року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://orgprints.org/25188/7/FiBL_IFOAM_World_of_Organic_Agriculture_2013_UA_final.pdf.